

TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI XIZMATLARNI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI

Umiraliyev Azizjon Abdujabbor o'g'li

Bank-moliya akademiyasi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11285960>

Annotatsiya. Maqolada “raqamli innovatsiyalar” tushunchasining mohiyati ochib berilgan, “internet aloqasini joriy xolati o'rganilgan, O'zbekistonda raqamli banklarni shakllantirish va rivojlantirish yo'llari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: Innovatsiya, raqamli bank, transformatsiya, ekotizim

DIRECTIONS FOR THE DEVELOPMENT OF DIGITAL SERVICES IN COMMERCIAL BANKS

Abstract. The article reveals the essence of the concept of "digital innovations", "the current state of Internet communication is studied, ways of forming and developing digital banks in Uzbekistan are studied.

Key words: Innovation, digital bank, transformation, ecosystem.

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ЦИФРОВЫХ УСЛУГ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ

Аннотация. В статье раскрывается сущность понятия «цифровые инновации», «изучается современное состояние интернет-коммуникаций, изучаются пути формирования и развития цифровых банков в Узбекистане.

Ключевые слова: Инновации, цифровой банк, трансформация, экосистема.

KIRISH

Tabiiyki har bir mamlakatning rivojlanishi va uning raqobatbardoshligini ta'minlash zamonaviy axborot-kommunikatsiya va «raqamli» texnologiyalar jamiyat va davlat hayotining barcha jabhalariga qanchalik joriy etilgani bilan baholanmoqda [4].

Mamlakatimizda ham davr talabidan kelib chiqib, barcha sohalarga zamonaviy texnologiyalarni joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Prezident Sh.M.Mirziyoev ta'biri bilan aytganda, “Afsuski, bank tizimi raqamli texnologiyalarni qo'llash, yangi bank mahsulotlarini joriy etish va dasturiy ta'minotlar bo'yicha zamon talablaridan 10-15 yil orqada qolmoqda. 2020 yildan boshlab har bir bankda keng ko'lamli transformatsiya dasturi amalga oshiriladi. Bu borada banklarimizning kapital, resurs bazasi va daromadlarini oshirish alohida e'tiborimiz markazida bo'ladi” deb ta'kidlab o'tganlari alohida ahamiyatga molikdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Britaniyaning Cable.co.uk portali dunyodagi Internet xizmatlari narxlari to'g'risidagi ma'lumotlarni ye'lon qildi. Ularga ko'ra, O'zbekiston 230 ta davlat orasida dunyoda 21-o'rinni egalladi [5-8]. Yil davomida mamlakatimiz o'z pozitsiyasini 33 pog'onaga yaxshilab oldi. Taqdim etilgan ma'lumotlarga ko'ra, mobil Internetning o'rtacha narxi 1 GB uchun 0,6 dollarni tashkil etadi. Ta'kidlash joizki, 2023 yil fevral oyi natijalariga ko'ra, O'zbekistonda 1 Gb mobil Internet narxi 1,34 dollar yoki 14 050 so'mga teng edi. O'sha paytda O'zbekiston mobil Internet uchun Internet xizmatlarining arzonligi bo'yicha dunyoda 54-o'rinni egallab turgan edi.

Mastercard va Qo'shma Shtatlardagi Tufts universiteti huzuridagi Fletcher huquq va diplomatiya maktabi turli mamlakatlarning raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishdagi yutuqlarini, shuningdek, qabul qilish darajasini o'rganishga qaratilgan Digital Intelligence Index tadqiqot natijalarini taqdim yetmoqda. va dunyo bo'ylab milliardlab odamlar orasida raqamli texnologiyalarga bo'lgan ishonch [9-12].

Raqamli rivojlanish ko'rsatkichi shuni ko'rsatadiki, 2020 yilning ikkinchi choragida AQSh, Janubiy Koreya, Tayvan, Birlashgan Arab Amirliklari va Germaniya kabi yeng tez rivojlanayotgan raqamli iqtisodiyotlar Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti o'sishidan sezilarli darajada oshib ketdi (OECD) mamlakatlari 2020 yil ikkinchi choragida, keng cheklovlar sharoitida ... Ushbu davlatlarda qo'shma tadqiqotlar uchun yuqori inson salohiyati va sanoat va ilmiy jamoalar o'rtasida yaqin hamkorlik mavjud - va natijada raqamli texnologiyalarni yaratish va ommaviy tatbiq yetish bo'yicha muhim tajriba mavjud [13-18].

Hozirda dunyo aholisining qariyb uchdan ikki qismi Internetdan faol foydalanayotgan bir paytda, dunyo post-raqamli davrga kirib bormoqda, yendi faqat onlayn ulanish yetarli yemas. Raqamli rivojlanishning raqobatbardoshligi va barqarorligini aniqlashda ulanish, innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish va ishonchlilik, mas'uliyatli institutlar va ma'lumotlarni kuchli boshqarish siyosati asosiy o'rin tutadi. Mastercard-ni o'rganish hukumatlar va korxonalarga 7,6 milliard kishining raqamli iqtisodiyotdan kelib chiqadigan imkoniyatlardan foydalanish imkoniyatini ta'minlash uchun kuchlarini birlashtirishga yordam beradi.

MUHOKAMA

Dunyo bo'ylab Internetdan foydalanadiganlar soni 4,54 milliard kishiga o'sdi, bu 2022 yil yanvaridan beri 7 foizga (298 million yangi foydalanuvchi) ko'paygan. Global miqyosda 2023 yil yanvar oyida ijtimoiy tarmoqlarning 3,80 milliard foydalanuvchisi bo'lgan, bu o'tgan yilga nisbatan 9 foizdan oshgan (321 million yangi foydalanuvchilar). Bundan tashqari, dunyo miqyosida 5,19 milliarddan ortiq odam mobil telefonlardan foydalanadi va foydalanuvchilar soni so'nggi bir yilda 124 millionga (2,4 foiz) o'sdi.

2022 yildan 2023 yilgacha bo'lgan davrda O'zbekistondagi Internet foydalanuvchilari soni 1,2 million kishiga (+ 7,1%) oshdi. O'zbekistonda Internetning kirib borishi 2020 yil yanvar oyida 55% ni tashkil yetdi. O'zbekistonda ijtimoiy tarmoqlardan foydalanuvchilar soni 972 mingga (+ 44%) oshdi va uyali aloqalar soni umumiy aholining 76 foiziga teng yedi. Texnologiya ko'plab moliyaviy to'siqlarni bartaraf yetishga yordam berdi, bu yesa yangi xizmatlar va arzon narxlardagi mijozlar uchun yanada arzon mahsulotlarga olib keldi [8]. Yaqinda texnologiyaning rivojlanishi butunlay yangi xizmat konsepsiyasi va muhitini yaratdi, bu odamlar xizmatlarni sotib olish va sotish usullarini o'zgartirdi. Shunday qilib, tashkilotlar hozirgi bozor mavqeini saqlab qolish va raqamli transformatsiya jarayonida yangi segmentlarni jalb qilish uchun yangi muammolarga duch kelishmoqda. Binobarin, har bir kompaniya mijozlarga yanada sifatli xizmat ko'rsatish orqali raqobatdosh ustunlikka yerlashishga harakat qiladi.

Shunday qilib rivojlanish uchun resurslar va texnologiyalardan foydalanish uchun bank sohasini ham isloh qilish kerak. Ushbu jarayonning muhim jihatlaridan biri bu Raqamli bank ishi.

Tesco Bank (Buyuk Britaniya) chakana mijozlar uchun yangi mahsulotlar yaratishda ushbu yondashuvning yeng yaxshi namunasidir. Bank o'z faoliyatini Buyuk Britaniyaning yeng yirik chakana kompaniyasi - Tesco supermarketlar tarmog'ining bo'linmasi sifatida boshladi, u 10

milliondan ortiq sodiqlik dasturi ishtirokchilariga va iste'molchilarning brendga bo'lgan katta ishonchiga yega. 2000 yillarning boshidan boshlab Tesco tarmog'i chakana biznes va xizmat ko'rsatish sohaslarining turli segmentlariga faol ravishda kengayishni boshladi, yoqilg'i quyish shoxobchalari tarmoqlarini, mini-bozorlarni ochdi, o'z brendi ostida kiyim-kechak, telekommunikatsiya va boshqa ko'p narsalarni sotdi. Moliyaviy chakana savdo ham ye'tibordan chetda qolmadi [5].

Tesco Bank Internetda yaxshi namoyish yetilgan. Iste'molchi Tesco Bank takliflarini boshqa banklar bilan taqqoslashi mumkin bo'lgan Tesco compare maxsus veb-sayti yaratildi, bu unga o'z tanlovining to'g'riligiga ishonch hosil qilish imkoniyatini beradi.

Yaqin atrofdagi aloqa yoki NFC - bu qisqa masofaga ma'lumotlarni kontaktsiz uzatish texnologiyasi. To'lovlarni amalga oshirish va boshqa qurilmalar bilan moslamalarni aniqlash uchun mobil raqamli qurilmalarda ishlatiladi.

Texnologiya kontaktsiz kartalarda (elektron kartalar) foydalanishga o'xshaydi - qurilma o'quvchiga yaqinlashganda kerakli ma'lumotlar avtomatik ravishda skanerdan o'tkaziladi va operatsiya bajariladi.

NATIJA

2022 yilda Markaziy bank boshqaruvining banklarni ro'yxatdan o'tkazish va litsenziyalash tartibiga o'zgartirishlar kiritilgan farmonida "raqamli bank" atamasi birinchi bo'lib O'zbekiston qonunchiligiga kiritildi. Qonunchilikka muvofiq - "raqamli bank" - bank yoki uning tarkibiy bo'linmasi, bank xizmatlarini masofadan turib innovatsion texnologiyalardan foydalangan holda (kassa xizmatlari) taqdim etadi. Xususan, Markaziy bankning asosiy vazifalaridan biri innovatsion bank texnologiyalari orqali masofaviy bank xizmatlarini takomillashtirish edi [5].

Bankni tanlashi menejmentning tanloviga bog'liq va bu tanlov, o'z navbatida, aniq qaror qabul qiluvchilarning ilg'orligi va umuman yosh avlodning dunyo bilan o'zaro munosabatlarining o'ziga xos xususiyatlari bilan belgilanadi. va ayniqsa banklar bilan hisobga olinadi. Shuningdek, qarorlarni qabul qilish jarayoniga bankning o'z-o'zidan yekotizim yaratishga mablag 'sarflashga tayyorligi ta'sir qiladi. Klassik bank mustaqil ravishda mijoz bilan virtual aloqa o'rnatishi uchun quyidagilar kerak:

- mijozning ehtiyojlarini aniqlash, xatti-harakatlarini kuzatish, sheriklarning tegishli mahsulot va xizmatlarini birlashtirish;

- amalga oshirish strategiyasi to'g'risida qaror qabul qilish: mijozning talablari va so'rovlaridan kelib chiqib, qulay texnologiyalarni tanlang, masalan qulay messenjerlarda aloqa, sun'iy intellekt, ovozli biometrikadan foydalanish; Hamkorlik dasturlari uchun quyidagi variantlar jahon amaliyotida ishlatilmoqda:

- Kerakli mahsulotni ishlab chiqish va uni mijozga o'z vaqtida taklif qilish.

- raqamli bank bozori bo'yicha tadqiqot o'tkazdilar. Tahlilchilarning hisobotidan kelib chiqadiki, bank sanoati har doim juda ko'p qoidalarga yega bo'lgan va raqobatchilar uchun neo-bankdan kirish uchun nisbatan yuqori to'siqlarga yega bo'lgan konservativ sanoat bo'lgan. Ammo bugungi kunda klassik banklar uchun ko'proq innovatsion va raqamlashtirilgan kompaniyalar bilan mijozlar uchun kurashda yetakchilik mavqeini saqlab qolish qiyin. Biznes ko'lam va ulkan filial tarmoqlari banklarning rivojlanishiga raqobatdosh ustunliklardan xalaqit beradigan omillarga aylanmoqda.

REFERENCES

1. Hogan J.E., Lemon K.N., Libai B., 2014. Quantifying the ripple: word of mouth and advertising effectiveness. J. Advert. Res. 44 (3), 271-280.
2. Koenig-Lewis N., Palmer A. and Moll A. 2010. Predicting young consumers' take up of mobile banking services. International Journal of Bank Marketing28(5):410-32. doi:10.1108/ 02652321011064917., Venkatesh, V., and F. D. Davis. 2000. A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. Management Science46(2):186-204. doi:10.1287/ mnsc.46.2.186.11926.
3. Alimov R, Xodiev B, Alimov Q va boshqalar. “Milliy iqtisodda axborot tizimlari va texnologiyalari”, T: “Sharq”-2014 y.
4. Abdullaev YO., Qoraliev T., Toshmurodov Sh., Abdullaeva S. “Bank ishi”. O’quv qo’llanma-T.: “Iqtisod-Moliya”, 2010 yil.
5. Qoraliev T., Sattorov O., Sayfiddinov I. “Tijorat banklari faoliyati tahlili”. O’quv qo’llanma. T.: Iqtisod-Moliya, 2013 yil.
6. Abdullaeva Sh.Z. Bank ishi. Darslik. -T.: Iqtisod -Moliya, 2010
7. YormatovG'.Yo., Isamuxamedov Yo.U. Mehnatni muxofaza qilish. Darslik. O'zbekistan nashriyoti. Toshkent 2012.
8. Ekologiya i bezopasnost jiznedeyatelnosti: Uchebnoe posobie dlya studentov VUZov/ red. L. A. Muraviy, 2012.
9. Belov S.V. Bezopasnost jiznedeyatelnosti M.: Vysshaya shkola. 2013.
10. <http://www.speedtest.net/global-index/uzbekistan>